

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קונטרס כ"ב שבט – תשע"ח

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

בלתי מוגה

מאמר ד"ה כי תשא ה'תשל"ח

סיום על מסכת ברכות

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושמונה לבריאה

בס"ד.

פתח דבר

לקראת יום ההילולא כ"ב שבט — יאָרצייט־הילולא השלשים של הרבנית
הצדקנית מרת חי' מושקא נ"ע זי"ע —
הננו מוציאים לאור קונטרס הכולל: (א) מאמר ד"ה וידבר גו' כי תשא, שנאמר
— בחדרו הק' — במוצאי ש"פ ויקהל, פ' שקלים ה'תשל"ח (לפני ארבעים שנה).
(ב) סיום על מסכת ברכות, משיחות כ"ף כסלו וש"פ וישב ה'תשל"ז, הנחה בלתי
מוגה.

*

בתור הוספה — מכתב (תדפיס מכרכי אגרות־קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנוכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו
נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

ראש השנה לאילנות, טו בשבט, ה'תשע"ח,
ברוקלין, נ"י.

©

Published and Copyright 2018 by

LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • <http://www.lahak.org>

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5778 • 2018

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס

The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

תוכן המאמר

„זה יתנו“: העבודה היא – ליתן הענין הגלוי (זה), כחות הגלויים שבנפש, שזוהי כללות העבודה מצד חלק הנשמה שמתלבשת בגוף; ועי'ז נמשך גם בחי' שרש ומקור הנשמה, ראש בני ישראל.

„העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט“ – הו"ע המס"נ שבו משתווים כל בני"י. אך כיון שענין המס"נ צריך לחדור בכל עשר כחות הנפש, עשר גרה [לפי שצריך לקיים לא רק את טעם הבריאה שנתאוה הקב"ה דירה בתחתונים, שזהו בכולם בשוה, אלא גם את טעמי הבריאה הפרטיים, ע"י העבודה בפרטי עשר הכחות], נרגש גם החילוק בין עשר הכחות דעשיר לעשר הכחות דדל, אלא שכולם חדורים בענין המס"נ, שלכן הרי זה באופן שהעשיר לא ירבה והדל לא ימעיט.

ועז"נ „כי תשא את ראש בני"י גו' לפקודיהם“ – שדוקא ע"י החסרון (לפקודיהם) שבהתהוות עוה"ז התחתון וירידת הנשמה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, שבו נעשית העבודה ד„זה יתנו“, נעשה הענין ד„תשא את ראש בני ישראל“, כיון שנמשך גילוי עצמות אוא"ס – „זה“ האמיתי.

בס"ד. מוצאי ש"ק פ' ויקהל, פ' שקלים,
מבה"ח אדר שני – בחדרו הק' – ה'תשל"ח
(הנחה בלתי מוגה)

וידבר ה' אל משה לאמר כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם וגו'.¹ ומדייקים בזה בדרושי רבותינו נשיאינו,² שהלשון שמצינו בכ"מ בנוגע למנין בני"י הוא פקודי [ע"ד מ"ש בפרשה שהתחילו לקרוא במנחה דפ' שקלים בנוגע למנין הקשור עם המשכן: אלה פקודי המשכן,³ ועד"ז מצינו בכ"מ בנוגע למנין בני"י],⁴ ואילו כאן נאמר הלשון כי תשא דוקא.⁵ ובפרט שבהמשך לזה נאמר גם לפקודיהם, היינו, שבפסוק זה גופא נאמר ענין המנין גם בלשון פקודי (לפקודיהם), ואעפ"כ נאמר תחילה הלשון כי תשא דוקא. ויש להוסיף ולדייק בנוגע לב' הלשונות כי תשא ולפקודיהם, שפירושם הו"ע המנין, שבשניהם יש בהם פירוש נוסף, אלא שזהו בב' קצוות: הפירוש הנוסף דכי תשא הוא מלשון הגבהה ונשיאת ראש,⁶ ואילו הפירוש הנוסף בלפקודיהם הוא מלשון חסרון,⁷ כמו כי יפקד מושבך.⁸

וממשיך בכתוב,⁹ זה יתנו גו' מחצית השקל גו' עשרים גרה השקל מחצית השקל גו'. וידוע הדיוק בזה,² דכיון שצריך ליתן רק מחצית השקל, ה"י הכתוב צריך לומר רק זה יתנו מחצית השקל, שמשקלו בקע¹⁰. ובפרט שכבר נרמז לפנינו, בספר בראשית, בנוגע לשידוך של יצחק ורבקה (שהוא גם ענין כללי¹¹), במ"ש¹² בקע משקלו (רמז לשקלי ישראל, בקע לגולגולת). ואפילו אם הכתוב רוצה לפרש פרטי הדברים,

7) אוה"ת שם ע' א'תתמו. ע' א'תתצח.
המשך תער"ב שם.
8) שמואל-א כ, יח.
9) תשא שם, יג.
10) פקודי לט, כו ובפרש"י.
11) ראה לקו"ת ברכה צו, סע"ג ואילך.
מאמרי אדה"ז תקס"ג ח"א ע' לו ואילך. תו"ח
חיי שרה קלה, א ואילך. אוה"ת שם קכו, ב
ואילך. לקו"ש ח"ג ע' 929.
12) חיי שרה כד, כב (ובפרש"י).

1) תשא ל, יא-יב.
2) רד"ה כי תשא תרנ"ח (סה"מ תרנ"ח ע'
קמו). תרע"ה (המשך תער"ב ח"ב ע' תתצג).
3) ר"פ פקודי (לח, כא).
4) ראה — לדוגמא — במדבר ב, לב.
5) ראה גם גו"א ואור החיים עה"פ.
6) תו"א תשא הוספות קיב, א. אוה"ת
תשא ע' א'תתלח. ע' א'תתצ. סד"ה הנ"ל
תרנ"ח (סה"מ תרנ"ח ע' קנו). תרע"ה (המשך
תער"ב שם ע' תתקא).

אינו מובן, למה צריך להודיע ששקל שלם הוא עשרים גרה, ולכאורה הי' צריך לומר רק שמחצית השקל הוא עשר גרה.

וממשיך בכתוב¹³, העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט. וצריך להבין, דלכאורה הוצרך להיות לשון הכתוב בקיצור, שכל אחד יתן סכום שוה, מחצית השקל, ומזה גופא מובן כבר שלא צריך להיות בזה ריבוי או מיעוט, ולמה צריך להוסיף ולהדגיש בפסוק העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט [ועד כדי כך חשוב ומודגש הדבר, שלכמה דעות הרי זה ציווי ולא שנמנה בפ"ע במנין במצוות¹⁴], היינו, שיש מציאות של עשיר ויש מציאות (הפכית) של דל, וכך נקראים ע"פ תורת אמת במעמדם ומצבם בנתינת השקלים, ואעפ"כ, צ"ל הנתינה באופן שהעשיר לא ירבה והדל לא ימעיט¹⁵. וביותר צריך להבין מהו טעם הדבר, דלכאורה הרי זה דבר פלא (כדברי המפרשים), דהנה, נתינת השקלים היא חלק מנדבת המשכן, שעז"נ¹⁶ כל נדיב לבו יביאה, וכיון שאינה דומה נדיבות לב של אחד לחבירו, שמתבע בריאתם ע"י הקב"ה אין דיעותיהם שוות¹⁷, הרי בודאי הי' חילוק בנדבת המשכן בין עשיר לדל (כמובן גם בפשטות הכתובים). ואעפ"כ נאמר בנוגע למחצית השקל דוקא העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט. ויתירה מזה, דהנה, על מחצית השקל נאמר¹⁸ ונתנו איש כפר נפשו, וידוע מאמר המדרש בזה¹⁸, שמשם תמה ואמר מי יוכל ליתן כפר נפשו, עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו¹⁹ ועדיין אינו מגיע כו', א"ל הקב"ה איני מבקש לפי כחי אלא לפי כחך, זה יתנו כו'. וצריך להבין, דכיון שבפסוק גופא נאמר שזה עשיר וזה דל, הרי כשמבקשים לפי כחך, צריך העשיר ליתן לפי כחו והדל צריך ליתן לפי כחו, ואעפ"כ אומר הקב"ה זה יתנו — העשיר והדל, לפי כחך — העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל, שכל אחד מהם נותן אותו סכום, עשר גרה.

ב) והענין בזה, כמבואר בארוכה ובפרטיות במאמרי רבותינו נשיאינו (ב' פ' שקלים בכ"מ (החל מתורה אור לרבינו הזקן, וכן

א'תקכח (בשוה"ג).

16) ויקהל לה, ה.

17) ראה ברכות נח, רע"א. סנהדרין לח,

א.

18) במדב"ר פי"ב, ג.

19) איוב ב, ד.

13) תשא שם, טו.

14) ראה זהר הרקיע להרשב"ץ (במנין

המצות אות נא, ובמנין הלאוין שבסוף

הספר). וראה חקרי לב או"ח סקל"ב. ביאור

הרי"פ פערלא לסהמ"צ לרס"ג מ"ע כ.

15) ראה גם אוה"ת שם ע' א'תתנב. ע'

בספרי ומאמרי רבותינו נשיאינו ממלאי מקומו), והפועל יוצא והקיצור מזה הוא, שמה שאמר הקב"ה למשה לומר לבנ"י הציווי (יחד עם הנתנית כח) "זה יתנו", פירושו, שצריכים ליתן את הענין הגלוי (זה), דהיינו, הכחות הגלויים שבנפש²⁰, ואז יהי' זה מחצית השקל משקל הקודש שהוא עשרים גרה, והיינו, שעיי"ז שנותן את הענין הגלוי (זה), ה"ז מקשר אותו עם שקל הקודש השלם, כי, ע"י מחצית השקל שהוא נותן מלמטה למעלה, נמשכת מלמעלה למטה מחצית השקל הב'. ולכן מדייק הכתוב זה יתנו גו' מחצית השקל, ולא עשר גרה, כיון שהנתינה אינה בתור עשר גרה, אלא בתור מחצית, ועיי"ז באים אח"כ לידי שלימות (כמו בכל עניני תורה ומצוותי), כיון שהמחצית שמלמטה למעלה מתקשרת ומתאחדת עם המחצית שמלמעלה למטה, ואז נעשה שקל הקודש (עשרים גרה השקל) בשלימותו.

והענין בזה בפרטיות יותר, דהנה, מבואר בתניא²¹ שלכל איש ישראל (הן עשיר והן דל) יש שתי נפשות, ומבאר בארוכה שהם נפש הבהמית ונפש האלקית. ובנפש האלקית עצמה, הנה נפש השנית בישראל היא חלק אלקה ממעל ממש²², שיש בזה ב' ענינים, הא', נפש השנית בישראל, היינו, כפי שהיא בפנימיות ובגלוי בתוכם, והב', כפי שהיא חלק אלקה ממעל ממש, היינו, חלק שתופס בכולו, כתורת הבעש"ט²³ שהעצם כשאתה תופס במקצתו (בחלקו) אתה תופס בכולו. ובפרטיות, כמבואר בדרושים²⁴ שישנו החלק של נה"א כפי שקשורה ומלוכשת בנה"ב ובגוף ועד ידם גם בחלקו בעולם, וישנה נה"א כפי שהיא בראשה ובשרשה ומקורה, ובכללות נקראת בשם ראש בנ"י. ועז"נ זה יתנו, שע"י העבודה בחלק הגלוי שבו, שבכללות ה"ז בחלק הנשמה המלוכשת בגוף, אזי נמשך גם בחי' שרש ומקור הנשמה שהי' לפי שעה בפנימיות ובהעלם כו'.

ג) ועז"נ ונתנו איש כופר נפשו גו' העשיר לא ירבה והדל לא ימעט. והענין בזה בעבודה בפועל, דהנה, הענין שבו משתווים כל בני" (שאב אחד לכולנה, כמ"ש בתניא פרק לב) הו"ע המס"נ, כמבואר

23) כתר שם טוב (קה"ת, תשס"ד) סימן קיא. הוספות סימן רכז. המשך תרס"ו ע' תרפח. המשך תער"ב פר"ד. פרמ"א. פער"ב. פשס"א.

24) אוה"ת שם. סד"ה כי תשא תרע"ה (המשך תער"ב שם ע' תתקא).

20) ראה אוה"ת תשא שם ע' א'תתקז. סד"ה זה יתנו תרע"ה (המשך תער"ב שם ע' תתעד).

21) פ"א (ה, ב).

22) רפ"ב.

בתניא²⁵ שאפילו קל שבקלים, כשבא לענין שיודע שזה נוגע להתקשרותו עם הקב"ה, הנה כדי להשאיר ביהדותו ה"ה מוסר נפשו על קידוש ה'²⁶. וגם אצל גדול שבגדולים, קידוש שמו ית' אינו ענין שמדוד ובא מצד היותו גדול שבגדולים, אלא זהו ענין שלמעלה מטו"ד, מצד המס"נ שלו, שענינה בפנימיות הוא מסירת הרצון²⁷, והיינו, שעושה זאת בגלל שמוסר לגמרי את נפשו ורצונו כו'.

אמנם אע"פ שבענין זה משתוים כל ישראל, ולכן, בנוגע למעשה בפועל [שעם היותו לכאורה חיצונית הענינים, הרי המעשה הוא העיקר²⁸, שעל ידו נעשה הענין דנחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני²⁹] נותן כל אחד סכום שוה, מחצית השקל, הנה ביחד עם זה, ניכר בפנימיות הענינים שזה מחצית השקל של עשיר וזה מחצית השקל של דל, אע"פ שפעולת שניהם היא בשוה, שהם מקדשים שמו ית' (כפי שענין זה נעשה גם ע"י מעשה המצוות, כולל גם הענין דכל מעשיך יהיו לשם שמים³⁰, ועאכו"כ הענין דבכל דרכיך דעהו³¹).

(ד) **ויובן** בהקדם הענין שבמחצית השקל יש עשר גרה, עשר מעות, שמורה על עשר כחות הנפש, אלא שהעבודה היא באופן שכל עשר כחות הנפש הם בתנועה של מס"נ. והיינו, שבהיותו במעמד ומצב שמאירה אצלו בגלוי בחי' היחידה (אחת³²) שבנפש (ולא רק אחת בשנה³³, אלא גם במשך כל השנה כולה), ובפשטות, שיודע שמציאותו בתור נברא היא באופן שאני נבראתי לשמש את קוניא³⁴ בתור עבד, שענינו שאין לו רצון משלו (שזהו"ע המס"נ), אלא רצונו הוא רצון האדון³⁵, הנה ביחד עם זה עבודתו היא באופן שענין המס"נ חודר ונמשך בכחותיו הפנימיים, בכל עשר כחות נפשו. וכמו בעבודת כל יום, שאע"פ שהתחלת כל העבודה היא בענין של קבלת עול, שהיא ראשית העבודה ועיקרה ושרשה (כמבואר בתניא³⁶), וכפי שרואים בפשטות שהתחלת היום היא

25 פי"ח. (32 ראה תוד"ה עד אחת — מנחות יח,
 26 ראה סה"מ הישי"ת ע' 114 ואילך. א.
 27 ראה תו"א מקץ לו, ב. (33 לשון הכתוב — תצוה ל, י. אחרי טז,
 28 אבות פ"א מ"ז. לד.
 29 תו"כ ופרש"י ויקרא א, ט. ועוד. (34 משנה וגמרא סוף קידושין.
 30 אבות פ"ב מ"ב. (35 ראה המשך תרס"ו ע' תלא ואילך.
 31 משלי ג, ו. וראה לקו"ש ח"ג ע' 907. (36 רפמ"א.
 ע' 932.

באמירת מודה אני לפניך³⁷, שזהו"ע של הודאה ומסירת הרצון [שענין זה הוא בשוה אצל כל בני"י, וכמו ענין מחצית השקל, שגם הוא יסוד ושורש ועיקר כל העבודה, שהרי ממחצית השקל היו קונים קרבנות ציבור³⁸, שבהם שוים כל ישראל, ועד שכל עניני ציבור צ"ל באופן שכל אחד ואחת ימסרם לציבור יפה יפה³⁹], הנה לאח"ז במשך היום כולו יש זמנים שבהם אומר הודו לה' קראו בשמו⁴⁰ ועד לאמירת מודים בתפלת העמידה, ויש זמנים ביום שבהם צריך לעבוד עבודתו ולעשות כל התלוי בו עד לאופן שתורת אמת מעידה עליו שעבודתו היא כדבעי לי' למיעבד⁴¹, בכל עשר הכחות שלו.

ויש לבאר ענין זה ע"פ משנת⁴² בנוגע לטעמים על בריאת העולמות, שנוסף על הטעם האמיתי שנתאוהה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים⁴³, שהוא למעלה מכל סדר ההשתלשלות (ולכן הוא הטעם האמיתי), ישנם גם טעמי הבריאה כפי שנמשכים כבר בסדר השתלשלות, בנוגע לנשמות דאצילות בעולם האצילות (ועד"ז בנוגע לעולמות שלמטה מזה), כמבואר בארוכה בהמשך תרס"ו⁴⁴. ומזה מובן גם בנוגע לענין העבודה, שכשם שכל אחד צריך לקיים את הטעם דבריאת העולמות (ובכלל זה גם בריאתו) לעשות לו ית' דירה בתחתונים, שענין זה מתקיים בפועל ובשוה ע"י גדול שבגדולים כמו ע"י קטן שבקטנים, כמו"כ צריך להשתדל לקיים גם שאר טעמי הבריאה הפרטיים שבאים לאח"ז, ע"י עבודתו בפרטי עשר הכחות כו'.

(ה) **וע"פ** האמור שנתנית מחצית השקל היא באופן שחודרת בכל עשר כחות הנפש, הרי מובן⁴⁵ שזהו באופן שכל אחד נותן את עשר הכחות כפי שהם בדרגא שלו, ובמילא יש חילוק בין נתנית עשר כחות של עשיר [שלהיותו עשיר צריך להקריב קרבן עשיר דוקא⁴⁶] לנתנית עשר כחות של מי שנמצא בקצה ההפכי, אע"פ שאצל שניהם חדורים עשר הכחות בענין המס"נ, שלכן הרי זה באופן שהעשיר לא ירבה והדל לא ימעיט, אלא שניהם בשוה.

42) שיחת ש"פ נח שנה זו (לקו"ש ח"כ ע' 283 ואילך). וש"נ.
43) ראה תנחומא נשא טז. בחוקתי ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא פל"ו. ובכ"מ.
44) ע' ו ואילך. ע' תתקפו.
45) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 113.
46) ראה נגיעים בסופה.

37) ראה סדר היום בתחילתו. שו"ע אדה"ז או"ח מהדו"ק ס"א ס"ה. מהדו"ת שם ס"ו. סידור אדה"ז בתחילתו.
38) שקלים רפ"א. פרש"י תשא ל, טו.
39) ר"ה ז, ריש ע"ב.
40) דברי הימים"א טז, ח.
41) ראה כתובות טז, א.

ומזה מובן גם שאין מקום שהדל יפול ברוחו ח"ו, כיון שבפנימיות ועיקר הענינים ה"ה פועל בשוה כמו העשיר. ובפרט שאצל כל אחד, אפילו קטן שבקטנים ואפילו קל שבקלים, יש ענין שבו נחשב לעשיר, ע"ד המבואר בלקו"ת נצבים⁴⁷ בנוגע לראש ורגל, שיש ענין ברגל שהראש זקוק אליו, ובמילא נחשב הרגל לעשיר בענין זה. ועד"ז בקצה ההפכי, שאפילו גדול שבגדולים, ומי לנו גדול ממשה רבינו — מעידה תורת אמת שבמשך כל ימי חייו הי' עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה⁴⁸, וכפירוש רבותינו נשיאינו⁴⁹ שבמיוחד הי' זה לגבי דרא דעקבתא דמשיחא, והיינו, שמצד מדת האמת שלו הי' משה עניו באמיתיות, בראותו את המעלות שיש אצלם, שגם הוא זקוק אליהם כו'. וע"ד מ"ש⁵⁰ שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו, כפי' רבותינו נשיאינו⁵¹, שאע"פ שבערך משה הרי הם בכחי' רגל (רגלי העם), הנה המשכת בחי' אנכי אצל משה היא עי"ז שנמצא (עם בחי' אנכי) בקרבו, יחד עם שש מאות אלף רגלי העם (בדוגמת המבואר בלקו"ת האמור).

ו) ועז"נ כי תשא את ראש בני ישראל, והיינו, שצ"ל פעולה של מנין שתפעל הרמה אפילו בדרגא שנקראת ראש בני ישראל. והענין בזה, הדנה איתא בגמרא בב"ב⁵², אמר משה לפני הקב"ה, רבש"ע, במה תרום קרן ישראל [והיינו, שאע"פ שזהו אמנם קרן של ישראל, ראש בני ישראל, הנה אצל בני"י גם זה אינו מספיק, אלא צ"ל תרום קרן ישראל], אמר לו, בכי תשא, שהו"ע הצדקה (כמבואר במפרשים⁵³). ויובן בהקדים ענין הצדקה, ששייך רק כשישנו מעמד ומצב דהיפך העשירות, ויש צורך בענין ההשפעה, ובלשון הכתוב⁵⁴ תפלה לעני כי יעטוף ולפני הוי' ישפוך שיחו, לפי שנמצא במעמד ירוד כו', שזהו כללות ענין ירידת הנשמה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא (כלשון הגמרא⁵⁵ ופרש"י⁵⁶), והיינו, שירדה למעמד ומצב שבו שייך ענין הצדקה, בגלל שיש שם חסרון כו'. וההתחלה בזה היא מכללות ענין סדר השתלשלות ובריאת העולמות ע"י החסרון והמיעוט בספירת המלכות (לכי ומעטי את עצמך⁵⁷) שגם היא

(47) מד, א.
 (48) בהעלותך יב, ג.
 (49) ראה סה"מ תרפ"ט ע' 58. וש"נ.
 (50) בהעלותך יא, כא.
 (51) ראה המשך תרס"ו ע' קטו. סה"מ
 (52) פרש"י שם.
 (53) פרש"י שם (אם באת לשאת ראשם בהגבהה קח מהם כופר לצדקה).
 (54) תהלים קב, א.
 (55) חגיגה ה, ב.
 (56) איכה ב, א.
 (57) חולין ס, ב. וראה אוה"ת בראשית לו, א ואילך.
 (52) י, ב.

יורדת מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, עד להתהוות עוה"ז התחתון שאין תחתון למטה הימנו (בלשון התניא⁵⁸). וזהו גם הענין ד(כי תשא גו') לפקודיהם, שזהו מנין שנאמר בלשון שיש בו גם הפירוש דחסרון, שענין זה הוא בספירת המלכות שענינה מנין וחשבון⁵⁹. אך עז"נ כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם, שכל ענין הירידה (לפקודיהם) אינו אלא צורך עלי', בגלל שמוכרח להיות הענין דתשא את ראש בני ישראל, היינו, שגם בחי' ראש בני ישראל תתעלה למעלה יותר נוכיחן שבתר רישא גופא אזיל⁶⁰, הרי זה פועל הרמה בכל חלקי נה"א, ועי"ז גם בכל חלקי נה"ב, ועד גם בגוף ובחלקו בעולם].

והענין בזה, שדוקא ע"י העבודה במקום של חסרון כו' (לפקודיהם), בעולם התחתון, לפעול דירה בתחתונים דוקא, בעולם העשי', ובמעשה בפועל שהוא העיקר²⁸, שזוהי העבודה שהיא באופן של גילוי, זה יתנו, שבאה מצד בחי' "זה" שבנה"א, היינו, כפי שנפש האלקית נמשכת ומתגלה ומתלבשת בנפש הבהמית עד ללבושים דמחשבה דיבור ומעשה, לפעול בה הענין דאתכפיא ואתהפכא, ועד לתקן עולם (החל מחלקו בעולם) במלכות שד"י⁶¹, לעשותו דירה לו ית'⁴³, כמו המשכן, עליו נאמר⁶² ושכנתי בתוכם, בתוך כל אחד ואחת⁶³, שזוהי הכנה קרובה לענין דושכנתי בתוכם בגלוי במקדש דאקרי משכן⁶⁴, בבנין ביהמ"ק השלישי – הנה לא זו בלבד שע"ז נמשך בחי' ראש בני', שזהו שורש ומקור הנשמה (כנ"ל ס"ב), אלא עוד זאת, שע"ז נמשך גילוי עצמות אוא"ס, כפי שמבאר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בהמשך תער"ב⁶⁵ בפי' זה יתנו, שבחי' זה קאי על גילוי עצמות אוא"ס (כפי שהתחיל כבר בקרי"ס⁶⁶ שאז אמרו זה א"לי ואנוהו⁶⁷), שלהיותו אמיתית המציאות [ובלשון הרמב"ם⁶⁸: אמתת המצאו, שמזה נמצאו כל הנמצאים משמים וארץ כו', שכולל את כל סדר ההשתלשלות והגילויים כו'], הנה דוקא עליו יכולים לומר "זה" באמת לאמיתו⁶⁹. והיינו לפי שדוקא ע"י העבודה

58 פל"ו.

59 ראה אורה"ת תשא שם ע' א'תתכג.

60 עירובין מא, ב. וראה סוטה מה, ב.

61 נוסח התפלה: "ועל כן נקוה לך".

62 תרומה כה, ח.

63 ראה ראשית חכמה שער האהבה פ"ו

קרוב לתחילתו (ד"ה ושני פסוקים). אלשיך

עזה"פ תרומה שם. שלי"ה סט, א. רא, א. חלק

תושב"כ תרומה שכה, ב. שכו, ב.

64 עירובין ב, א.

65 נסמן בהערה 20.

66 וראה המשך תער"ב שם: "ומחצית

השקל שייך לקי"ס, כדאיתא בירושלמי דכל

העובר על הפקודים מאן דעבר על ימא כו".

67 בשלח טו, ב.

68 ריש הלכות יסוה"ת.

69 ראה ד"ה עם זו יצאתי תשי"ב (סה"מ

תשי"ב ע' רנא ואילך). וש"נ.

כפועל ובגלוי (זה יתנו) בעולם העשי' פועלים הענין דנחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני⁷⁰, שזהו מה שנתאווה הקב"ה⁷¹, כתורת רבינו הזקן⁷²: "אויף אַ תאוה איז קיין קשיא", שזהו"ע שלמעלה מכל סדר ההשתלשלות כו', ולכן ע"ז נותנים לו בחי' זה האמיתי, יש האמיתי, כפי שמתקשר עם היש דלמטה (כמבואר בארוכה בביאורי הזוהר⁷³), שלכן נרמזים שניהם במ"ש זה יתנו.

וזהו גם הענין דתרום קרן ישראל. דהנה, ספירת המלכות נקראת גם בשם קרן, כידוע הביאור בזה⁷⁴, לפי שמלכות לית לי' מגרמה כלום⁷⁵, וזהו גם ענין של קרן, כמו קרן זוית, שאינה מציאות לעצמה, כי כל נקודה שתופסים בה ה"ה שייכת לרוח האחד או לרוח השני, ואעפ"כ הרי היא מאחדת אותם, וכידוע גם בענין עלה בכבש ופנה לסוכב ובא לו לקרן כו'⁷⁶, כמבואר בביאורי הזוהר⁷⁷. ובזה נעשית העלי' עד לתכלית השלימות בענין הקרן — תרום קרן ישראל. וע"ד מ"ש⁷⁸ וירם קרן משיחו, שגם בקרן דמשיח, שזהו תכלית העילוי שבנשמות, בחי' היחידה⁷⁹ [שזהו שיש בכל אחד מישראל ניצוצו של משיח⁸⁰, ובמשיח ישנו ניצוץ של כל אחד ואחת מישראל⁸¹], נעשה ענין של הרמה (וירם קרן משיחו). וענין זה נעשה ע"י הצדקה, שעז"נ⁸² צדקה תרום גוי, כמבואר בארוכה ובפרטיות גם בתו"א בתחלתו, וכמבואר בארוכה באגה"ק⁸³ גודל עילוי עבודת הצדקה בכלל, ובפרט בעקבות משיחא שנפלה סוכת דוד עד בחינת רגלים ועקביים שהיא בחינת עשי' כו', נוסף על אריכות הביאור בתניא חלק ראשון⁸⁴ שע"י הצדקה מעלים מכל עניני העולם הרבה יותר מאשר ע"י כל עניני תורה ומצוותי'. ולכן, ע"י מעשינו ועבודתנו במשך זמן הגלות בענין הצדקה כפשוטה, ובכל עניני התורה

77) ספר ארבע מאות שקל להאריז"ל (ע' רמא — בהוצאת ירושלים תשמ"ה). רמ"ז לזהר ח"ב מ, ב. ח"ג רס, ב. סה"מ תרל"ה ח"א ע' רסו. תרח"ץ ע' ר. תרצ"ט ע' 207.
78) ראה מאור עינים פינחס כה, יב — בשם הבעש"ט. לקו"ש ח"ב ע' 599. ובכ"מ.
79) ראה סה"מ תרמ"ג ע' ע. תרנ"ד ע' רסו ובשוה"ג שם. וראה מאור עינים שם.
80) משלי יד, לד.
81) סימן ט.
82) פרק לו (מח, ב ואילך).

70) אוה"ת בלק ע' תתקצו. המשך תרס"ו ע' יא.
71) לאדמו"ר האמצעי — בשלח צו, ב.
72) ראה המשך תער"ב ח"ג ע' אי"ש. מקומות שצויינו בהערה 75. ובכ"מ.
73) ראה זח"א לג, ב. קלה, ב. רלו, ב. רמט, ב.
74) זבחים נג, רע"א.
75) מאמרי אדמו"ר הזקן הנחות הר"פ ע' נב ואילך. ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי קעט, ג ואילך. ולהצ"צ ח"א ע' תסד ואילך.
76) שמואל-א ב, י.

ומצוותי' שנקראים בשם הכללי דצדקה, כמ"ש⁸³ וצדקה תהי' לנו כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת (כמבואר בארוכה בחסידות⁸⁴), הנה עי"ז תרום קרן ישראל עוד בימי הגלות האחרונים, ועד שבקרוב ממש באה הישועה וההצלה מהגלות, באופן שרואים גם בעיני בשר הענין דוירם קרן משיחו, בביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, במהרה בימינו ממש.

84) ראה לקו"ת אמור לר, ב. שלח מג, ד. ועוד.

83) ואתחנן ו, כה.

סיום על מסכת ברכות

— משיחות כ"ף בסלו וש"פ וישב תשל"ז —

א. במשנה האחרונה של מסכת ברכות¹ שנינו: "כל חותמי ברכות שבמקדש היו אומרים עד העולם (שאינן עונין אמן במקדש², אלא המברך ואומר בסוף כל ברכה ברוך אתה ה' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך חונן הדעת, וכן בכלום, והעונין אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, וילפינן לה מקרא דתפלת עזרא³ וסיעתו, ואשמעינן הכא דבמקדש ראשון לא היו אומרים אלא ברוך ה' אלקי ישראל עד מן העולם), משקלקלו המינין (הכופרים בתורה שלא יאמינו בחיי העוה"ב⁴) ואמרו אין עולם אלא אחד (זה), התקינו (עזרא וסיעתו) שיהיו אומרים מן העולם ועד העולם" (לומר ששני עולמות יש, להוציא מלב הצדוקים הכופרים בתחיית המתים).

ולכאורה אינו מובן: מה שייך הענין של "חותמי ברכות שבמקדש" למשנה שבפרק האחרון⁵, שבה נימנו כו"כ ברכות שנאמרות הן בזמן שביהמ"ק הי' קיים והן בזמן הגלות, ואילו הענין ד"חותמי ברכות שבמקדש" שייך לכאורה למסכת תמיד (או יומא) שבה מדובר בפרטיות ובארוכה אודות עניני ביהמ"ק?

יש מפרשים⁶ שהענין ד"חותמי ברכות שבמקדש" בא בהמשך למ"ש לפנ"ז אודות ביהמ"ק: "לא יכנס להר הבית במקלו וכו'".

אבל לכאורה אין זה מובן כלל — שהרי החידוש בדין דמורא מקדש ש"לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח .. לא יכנס להר הבית במקלו וכו'" הוא (לא בנוגע לזמן הבית, דמאי קמ"ל, אלא בעיקר) בנוגע לזמן שלאחרי חורבן ביהמ"ק, כדאיתא בגמרא⁷ "אי זו היא מורא מקדש, לא יכנס אדם בהר הבית במקלו וכו', ואין לי אלא בזמן שבית המקדש

(1) נד, א (ובפרש"י).

(2) תענית טז, ב.

(3) דכתיב בעזרא (נחמ" ט, ה) "קומו וברכו את ה' אלקיכם מן העולם עד העולם", ואומר אח"כ "ויברכו שם כבודך", כלומר שעונים "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" (פי' הרע"ב).

(4) פיהמ"ש להרמב"ם.

(5) להעיר, שבמשניות מחולק הפרק

האחרון לכמה משניות, אבל בגמרא הובאו כל הענינים במשנה אחת.

(6) ראה הגהות וחדושים להרא"מ הורוויץ

(בש"ס ווילנא) לברכות שם.

(7) יבמות ו, ב.

קיים, בזמן שאין בית המקדש קיים מנין, ת"ל את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו⁸, מה שמירה האמורה בשבת לעולם, אף מורא האמורה במקדש לעולם; ואילו הדין ד"חותמי ברכות שבמקדש" הוא דוקא בביהמ"ק בהיותו קיים?

ויתירה מזה: השאלה היא על הדין "לא יכנס להר הבית במקלו וכו'" גופא – מה שייכותו למשנה זו?!

התירו"ט מבאר, שהדין ד"לא יכנס להר הבית במקלו וכו'" בא בהמשך למש"נ לפנ"ז בענין אהבת ה': "הואיל והזכיר אהבת הש"י עד היכן תגיע⁹, בא להזכיר כמו כן עד היכן תגיע יראתו, שזה שלא יקל וכו' הוא לירא אותו יתברך השוכן בבית הזה וכו'".

אבל עדיין אין זה מובן, כי, עפ"ז נמצא שענין היראה כאן אינו כמו ענין האהבה, כיון שהציווי דאהבה הוא בנוגע להקב"ה בעצמו, ואילו ביראה מדובר כאן רק אודות מורא מקדש, שזהו רק כמו דוגמא ליראת ה'¹⁰; ומה גם שדוגמא זו שייכת רק בארץ ישראל, בסמיכות לביהמ"ק, ולא בחוץ לארץ, ואילו שאר הענינים שבמשנה אינם קשורים עם קדושת הארץ או קדושת ביהמ"ק.

ב. ובהמשך המשנה: "והתקינו שיהא אדם שואל את שלום חבירו בשם (בשמו של הקב"ה, ולא אמרינן מזלזל הוא בכבודו של מקום בשביל כבוד הבריות להוציא שם שמים עליו, ולמדו מבוועז), שנאמר¹¹ והנה בועז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם ויאמרו לו יברכך ה'¹², ואומר¹³ (ומן המלאך שאמר לגדעון) ה' עמך גבור החיל, ואומר¹⁴ אל תבוז כי זקנה אמן, ואומר¹⁵ עת לעשות לה' הפרו תורתך, רבי נתן אומר הפרו תורתך משום עת לעשות לה'" (פעמים שמבטלים דברי תורה כדי לעשות לה', אף זה, המתכוין לשאול לשלום חבירו זה רצונו של מקום, שנאמר¹⁶ בקש שלום ורדפהו, מותר להפר תורה ולעשות דבר הנראה אסור).

ובגמרא¹⁷: "מאי ואומר, וכי תימא בועז מדעת' דנפשי' קאמר (ולא

(8) קדושים יט, ל.

(ב).

(9) ושם: "בכל לבבך – בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע, ובכל נפשך – אפילו הוא נוטל את נפשך, ובכל מאדך – בכל ממונך .. בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לו".

(10) כמו מורא תלמידי חכמים שלמדים מהריבוי ד"את ה' אלקיך תירא" (פסחים כב,

(11) רות ב, ד.

(12) ראה לקמן הערה 24.

(13) ס' שופטים ו, יב.

(14) משלי כג, כב.

(15) תהלים קיט, קכו.

(16) שם לד, טו.

(17) סג, א (ובפרש"י).

גמרינן מיני), תא שמע (דגמרינן ממלאך שאמר לגדעון) ה' עמך גבור החיל. וכי תימא מלאך הוא דקאמר לי' לגדעון (כלומר לא שאל בשלום ולא ברכו, אלא בשליחות קאמר, מאת המקום לבשרו שהשכינה עמו, ולא גמרינן מיני), תא שמע, אל תבוז כי זקנה אמך (אל תבוז את בועז לאמר מדעתו עשה, אלא למוד מזקני ישראל, כי יש לו על מי שיסמוך), ואומר עת לעשות לה' הפרו תורתך¹⁸.

וצריך להבין:

מה שייך הענין ד"הא אדם שואל חבירו בשם" לענין "חותמי ברכות שבמקדש" שלפני? ובפרט שלשון המשנה הוא "והתקינו שיהא אדם שואל חבירו בשם" — כמו הלשון "התקינו שיהיו אומרים מן העולם ועד העולם" בענין "חותמי ברכות שבמקדש".

גם צריך להבין¹⁹: כיון ש"התקינו יהא אדם שואל חבירו בשם" — מדוע לא הביא הרמב"ם תקנה זו לפסק הלכה?

[ולהעיר ממ"ש הרמב"ם בהל' דעות²⁰ "תלמיד חכם .. מקדים שלום לכל האדם כדי שתהא רוחן נוחה הימנו"²¹,

— ובכסף משנה, שהמקור לזה הוא מהמשנה באבות²² "הוי מקדים בשלום כל אדם". אך כיון שפרקי אבות הם "מילי דחסידותא"²³, אין זה דין שבו חייב כל אחד, כי אם ת"ח דוקא²⁴. ולהעיר גם מדברי הגמרא²⁵ "מרגלא בפומי דאביי .. מרבה שלום עם .. כל אדם .. כדי שיהא .. מקובל על הבריות. אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הקדימו אדם שלום מעולם" —

אבל, כדי שתהא רוחן נוחה הימנו, מספיק הקדמת שלום²⁶, ואין

(22) פ"ד מט"ו.

(23) ב"ק ל, א.

(24) ועפ"ז יש לבאר הטעם שהראי' שהובאה במשנה בנוגע לשאלת שלום חבירו בשם היא לא רק מזה ש"בועז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם", אלא גם מזה ש"ויאמרו לו יברכך ה'" — כי, מהנהגת בועז אין להוכיח שזהו ענין ששייך לכל אדם (גם מי שאינו ת"ח כו'), ולכן הובאה גם הראי' מזה שהקוצרים אמרו לו "יברכך ה'".

(25) ברכות יז, א. וראה גם ספר "בן ידיד" לרמב"ם שם.

(26) נוסף על עניית שלום למי שהקדים לו שלום, ש"אם נתן לו ולא החזיר נקרא גולן,

(18) ולהיר גם מפייהמ"ש להרמב"ם: "ומה שאמר אחר כן ואומר אל תבוז כי זקנה אמך, אינו ראי' על מה שהקדים שיהא אדם שואל בשלום חבירו בשם, אבל ראי' שלא יבוז וילעיג לתקנות חכמים, אע"פ שהם ישנות וקדמוניות, ועל זה הזהיר שלמה בזה המשל. ואחר כן הביא ראי' על כל העוברים על התקנות ההם, כי יבא זמן להפרע מהם ולענוש אותם, כי הם הפרו תורה וכו'".

(19) ראה גם שו"ת יהודה יעלה (למהר"י אסאד) חא"ח ס"ט.

(20) פ"ה ה"ז.

(21) ו"כל שרוח הבריות נוחה הימנו, רוח המקום נוחה הימנו" (אבות פ"ג מ"י).

צורך לשאול בשם (הוי' או אלקים וכיו"ב) דוקא, ואפילו אין צורך באמירת "שלום", ש"מלת שלום הוא שם²⁷ משמות הקב"ה"⁴, כפי שרואים בפועל שגם מי שאומר זאת בשפת המדינה (שאז אין זה שמו של הקב"ה), אזי רוחו נוחה הימנו].

ג. ויש לומר הביאור בזה:

ענין הברכות – שזהו ענינה של מסכת ברכות – נחלק ל"שלשה מינים": "ברכות הני", וברכות מצות, וברכות הודאה שהן דרך שבח והודי' ובקשה כדי לזכור את הבורא תמיד כו"²⁸, שלכן, "ברכות רבות תקנו חכמים דרך שבח והודי' ודרך בקשה"²⁹ – שכמה מהם הובאו בפרק האחרון של מסכת ברכות³⁰, החל מ"הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה"¹, וכן גם ברכות התפלה – "נותני הודאה על שעבר וצועק על העתיד"³¹.

ובהמשך לזה מדובר גם אודות "חותמי ברכות שבמקדש" – שהם ברכות התפלה, וכן אודות שאילת שלום חבריו בשם, כמו "ה' עמכם" או "יברכך ה'", שגם ברכה זו היא דרך שבח והודי' או דרך בקשה.

ועילוי מיוחד בנוגע ל"חותמי ברכות שבמקדש", ש"היו אומרים עד העולם" – שמצד מעלת המקדש ש"ממנו אורה יוצאה לעולם"³² ע"י "חלוני שקופים אטומים"³³, נמשכת הברכה דהמשכת אלקות בכל העולם.

ד. ועל זה נאמר במשנה "משקלקלו המינין ואמרו אין עולם אלא אחד, התקינו שיהיו אומרים מן העולם ועד העולם":

כשיש בעולם מציאות של מינין כו', אזי העצה היא (לא להתעלם מהם, או לבטל את מציאותם, אלא) לתקן את המצב³⁴ – ע"י ההוספה

מברכים על הנאה שאינה נכנסת לגוף (ראה תוס' פסחים נג, סע"ב. ועוד), (אלא ברכות שהן דרך שבח והודי' (על העבר) ובקשה (על העתיד) כו'. (31) ראה גם רמב"ם הל' ברכות ספ"י: "כללו של דבר, לעולם יצעק אדם על העתיד לבוא ויבקש רחמים, ויתן הודי' על מה שעבר, ויודה וישבח כפי כחו וכו'".

(32) ראה ירושלמי ברכות פ"ד ה"ה.
(33) מלכיס"א ו, ד ובפרש"י. וראה מנחות פו, ב ובפרש"י.

(34) ראה גם ברכות יו"ד, א: "יתמו חטאים (תהלים קד, לה), מי כתיב חוטאים, חטאים כתיב".

שנאמר (ישעי' ג, יד) ואתם בערתם הכרם גזלת העני בבתים" (ברכות ו, סע"ב). ויתירה מזה, כמ"ש (תהלים קכ, ז) "אני שלום וכי אדבר המה למלחמה" (אני שלום – עמהם. וכי אדבר עליהם שלום, המה באים להלחם בי – פרש"י).

(27) ראה שבת יו"ד, ריש ע"ב.

(28) רמב"ם הל' ברכות פ"א ה"ד.

(29) שם ה"ג.

(30) ולהעיר, שגם בנוגע לק"ש שבתחלת המסכת, הנה ברכות ק"ש הם (לא ברכת המצוות (ראה לקו"ש ח"י"ד ע' 148 הערה 6. ויש"נ), וגם לא ברכת הני' על האור, שהרי אין

בביהמ"ק (שעי"ז יתוסף גם בעולם) — ש"חותמי ברכות שבמקדש ..
היו אומרים מן העולם ועד העולם, שזוהי הוספה באופן המשכת
הברכה בכל העולמות, ובכללות — הן בעוה"ז והן בעוה"ב.

[ולהעיר: "מן העולם ועד העולם" נאמר כבר בתהלים³⁵ ע"י דוד
(קודם שקלקלו המינין), ואעפ"כ היו חותמי ברכות במקדש ראשון
אומרים רק ברוך ה' אלקי ישראל עד מן העולם³⁶, כיון שסמכו על העונים
"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", שעי"ז נפעל ענין ההמשכה בכל
העולמות, משא"כ באמירת דוד בעצמו (ללא עונים), יש צורך לפרש "מן
העולם ועד העולם", כי, "מן העולם" יכול להתפרש רק בעולמות
העליונים, ולכן צריך להוסיף "עד העולם", שיומשך בכל העולמות; אך
משקלקלו המינין התקינו שיהיו אומרים מן העולם ועד העולם — לא
מצד ההמשכה בכל העולמות³⁷ (שישנה בלאה"כ ע"י העונים "ברוך ..
לעולם ועד"), אלא בגלל הצורך להדגיש ש"שני עולמות יש", לשלול
דברי המינין ש"אין עולם אלא אחד"].

יש להוסיף, שענין אמירת "מן העולם ועד העולם" ע"י חותמי
ברכות שבמקדש, שהו"ע המשכת הברכה שבביהמ"ק הן בעוה"ז והן
בעוה"ב, הוא ע"ד וברוגמת (ובהמשך ל) מ"ש בבבא שלפנ"ז בענין מורא
מקדש, שקדושת ביהמ"ק נמשכה ופעלה בעולם עד כדי כך שגם לאחרי
החורבן "לא יכנס להר הבית במקלו וכו'".

ה. ובהמשך לענין דחותמי ברכות במקדש שהתקינו שיהיו אומרים
מן העולם ועד העולם, שהו"ע הברכה דהמשכת אלקות בעולם —
מוסיפה המשנה: "והתקינו שיהא אדם שואל את שלום חברו בשם", "ה'

(35) קו, מח.

(36) ראה גם תוס' אנשי שם למשניות
ברכות שם.

(37) אלא שבזה גופא יש ב' אופנים:
מלמטה למעלה — מן העוה"ז ועד העוה"ב,
ומלמעלה ולמטה — מעלמא דאתכסייא
לעלמא דאתגלייא (ראה אוה"ת בשלח ע'
שנו). וי"ל, שההמשכה "מן העולם ועד
העולם" כפי שהיא מצד פשטי' דקרא היא
מלמטה מלמעלה, כפירוש רש"י (עה"פ): "מן
עלמא הדין ועד עלמא דאתי", היינו, שעיקר
גילוי אלקות הוא בעולם למטה, בביהמ"ק,
ששם היא עיקר דירתו ית', ומשם נמשך בכל
העולמות העליונים*; אבל משקלקלו המינין,

שאז "קוב"ה סליק לעילא ולעילא" (ראה זהר
ח"א רי, א. ח"ג כ, ב. עה, רע"א), אזי עיקר
הגילוי הוא למעלה, וההמשכה היא מלמעלה
למטה, מעלמא דאתכסייא לעלמא דאתגלייא
(משיחת ר"ח שבט תשל"ז).

(* ראה אוה"ת שם: "כאשר אכשור דרא
ועושין רצונו של מקום .. שייך לומר ברוך ה'
כו' מן העולם דהיינו מן העוה"ז דוקא, שהוא
הוא מקום הברור, והיום לעשותם, ומי שטרח
בע"ש דוקא כו', וכמארז"ל יפה שעה אחת
בתשובה ומעט בעוה"ז דוקא מכל חיי
העוה"ב", ולכן, "עיקר הברכה מתחיל מן
העולם, מן העוה"ז דוקא, ע"י העלאת מין וכו'".

עמכם" או "יברכך ה'" (שגם ברכה זו היא דרך שבח והודי' או דרך בקשה, כמו הברכות שבמקדש, כנ"ל ס"ג), היינו, שהברכה דהמשכת אלקות היא לא רק ע"י חותמי ברכות שבמקדש³⁸, אלא גם ע"י כל איש ישראל שמברך את חבירו בשם.

והענין בזה:

כל אחד מישראל יש עליו "צלם אלקים"³⁹, והינו, שהוא בדומה למלך מלכי המלכים הקב"ה.

ועד כדי כך, שאפילו מי שעבר עבירה חמורה ונתחייב סקילה (עונש הכי חמור) בב"ד (והינו, שלא הועיל הענין ד"ושפטו העדה) והצילו העדה⁴⁰, ועד שסקלוהו בפועל⁴¹, הנה לאחרי התלי', "מתירין אותו מיד ("אחד קושר ואחד מתיר") .. שנאמר⁴² לא תלין נבלתו .. כי קללת אלקים תלוי .. ונמצא שם שמים מתחלל", "משל למה הדבר דומה, לשני אחים תאומים בעיר אחת, אחד מינוהו מלך, ואחד יצא לליסטיות, צוה המלך ותלאוהו, כל הרואה אותו ואמר המלך תלוי, צוה המלך והורידוהו"⁴³, והינו, שגם במעמד ומצב כזה הרי הוא דומה למלך מלכי המלכים הקב"ה.

ולכן, כשפוגשים יהודי, אין לערוך חקירה ודרישה בנוגע למעמדו ומצבו כו', אלא מיד יש לברכו בשם המיוחד להקב"ה: "ה' עמכם" או "יברכך ה'".

ו. ועוד זאת, שגם מה שהתקינו שיהא אדם שואל שלום חבירו בשם (אע"פ שזהו ענין שבבחינת "הפרו תורתך", כיון ש"מזלזל הוא בכבודו של מקום בשביל כבוד הבריות להוציא שם שמים עליו") — הרי זה בגלל קלקול המינים (כדברי המשנה "משקלקלו המינים התקינו שיהיו אומרים מן העולם ועד העולם, והתקינו שיהא אדם שואל שלום חבירו בשם"):

(ב), דכיון שנהרג, בודאי ש"בעונו מת, ואילו הי' צדיק, לא יעזבונו ה' בידם, ועוד, שלא יתן ה' השופטים הצדיקים העומדים לפניו לשפוך דם נקי .. מעלה גדולה בשופטי ישראל, וההבטחה שהקב"ה מסכים על ידם ועמהם בדבר המשפט".

(42) תצא כא, כג.

(43) סנהדרין מו, א ואילך.

(38) ולכן נשנה הענין דחותמי ברכות שבמקדש כאן (ולא במסכת מדות וכיו"ב) — כיון שבא גם בתור הקדמה לענין דברכת חבירו בשם.

(39) בראשית א, כו.

(40) מסעי לה, כד"ה.

(41) ובפרט ע"פ מ"ש הרמב"ן (בפירושו

עה"ת — שופטים יט, יט) בביאור הטעם שעדים זוממין ש"הרגו אין נהרגין" (מכות ה,

בפירוש דברי המשנה "ואומר עת לעשות לה' הפרו תורתך", איתא בשיטה מקובצת⁴⁴, ש"מפני חשש שלא ישכחו שם שמים, ויהא שם עבודת כוכבים שגור בפייהם, אנו מתירין להזכיר שם שמים לבטלה", והיינו, שמצד קלקול המינין⁴⁵ נעשה שם ע"ז שגור בפי כל, ולכן התיירו להזכיר שם שמים לבטלה, כדי שלא ישכחו שם שמים.

ואע"פ שקלקול המינים שנזכר במשנה הוא בנוגע לכפירה בחיי עוה"ב (תחיית המתים), ולא נזכר הענין דע"ז — הרי הענין דחיי עוה"ב קשור עם נצחיות הנשמה ונצחיות הקב"ה, כמארז"ל⁴⁶ "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר⁴⁷ . . נצר מטעי מעשה ידי גו'", והיינו, שכשם שהקב"ה הוא נצחי, כך גם נש"י הם נצחיים, ולכן, קרוב לומר שאלו שכופרים בחיי עוה"ב, כופרים גם בנצחיות של הקב"ה — שזהו ענינו של שם הוי', שמורה שהוא ה' הוה ויהי' כאחד⁴⁸ — כך, שהקלקול שלהם הוא גם בענין של ע"ז.

ועפ"ז מובן הדיוק שהתקינו שיהא אדם שואל שלום חבירו בשם, שם הוי' דוקא⁴⁹ (כמו אצל בועז: "ויאמר לקוצרים הוי' עמכם ויאמרו לו יברכך הוי'") — כי, כדי לפעול שיהי' שם שמים שגור בפי כל, לא די באמירת "שלום", אף שזהו שמו של הקב"ה (כנ"ל ס"ב), ולא די אפילו בשם "אלקים", שיכול להתפרש גם על דיינים⁴⁹, וגם על שרים, כמ"ש⁵⁰ "ואת אילי הארץ לקח", אלא יש צורך להזכיר שם שמיוחד להקב"ה בלבד — שם הוי' דוקא.

ויומתק ע"פ מ"ש רב האי גאון (שנדפס בשנים האחרונות מהגניזה בקהיר שבמצרים)⁵¹: "משקלקלו המינין התקינו שיהא אדם שואל את שלום חבירו בשם, וטעמא דמילתא כיון דחזו רבנן דצריך עלמא למהוי שם שמים תדור בפי בני אדם, דהנה אמרין מינים בשאלת שלום בריך מר לאבא וברא ורוחא דקדשא כו'", שזהו ענין השילוש שבאמונת הנוצרים⁵²

תניא שעהיהו"א פ"ו (פב, א). שו"ע אדה"ז אר"ח רס"ה.

(49) ראה משפטים כא, ו. כב, ח. שם, כז. ועוד.

(50) יחזקאל יז, יג ובפרש"י.

(51) הובא גם בספר הנר (ירושלים תשי"ח) לברכות שם. וש"נ.

(52) ומזה מובן שהכוונה ב"מינין" כאן (וכן סתם "מינין" שבש"ס) היא לנוצרים

(ראה פרש"י יומא מ, ב. מגילה יז, ב. ועוד — בדפוסים שלא שלטה יד הצנזור).

(44) ברכות סג, א.

(45) ועד"ז בזמנם של בועז (שאמר לקוצרים ה' עמכם) וגרעון (שאמר לו המלאך ה' עמך) — כי, ע"פ המסופר בתנ"ך אודות המעמד ומצב בזמן השופטים בנוגע לע"ז, עשתרות ובעלים וכו', בודאי ה' אז שם ע"ז שגור כו', ולכן ה' צורך להוסיף בהזכרת שם שמים.

(46) סנהדרין ר"פ חלק.

(47) ישע"י ס, כא.

(48) זח"ג רנו, סע"ב. פרדס ש"א פ"ט.

— שעפ"ז מובן הטעם שהוצרכו לתקן שאלת שלום חבירו בשם הוי' דוקא, כיון ששלילת (הענין דע"ז בתכלית באופן ששולל גם) ענין השיתוף הוא מצד שם הוי' דוקא⁵³.

ז. ועפ"ז מובן גם הטעם מדוע לא הביא הרמב"ם תקנה זו לפסק הלכה:

כיון ששאילת שלום חבירו בשם הו"ע שבבחינת "הפרו תורתך", ובפרט לדעת הרמב"ם⁵⁴ שהוצאת שם שמים לבטלה היא איסור מן התורה, הרי מובן, שענין זה יכול להיות רק במעמד ומצב ד"עת לעשות לה", שיש הכרח בכך כדי לבטל קלקול המינים שבגללם נעשה שם ע"ז שגור בפי כל; אבל לאחרי שבטל קלקול המינים, אזי נשאר האיסור שבהוצאת שם שמים לבטלה, ולכן אי אפשר לשאול שלום חבירו בשם. ולכן לא הזכיר הרמב"ם התקנה שיהא אדם שואל שלום חבירו בשם, כי, אילו הי' מזכיר תקנה זו, היתה משמעות הדברים שכן יש לנהוג גם בזמננו⁵⁵, אבל האמת היא שבזמנו של הרמב"ם לא הי' מקום לנהוג כן, כיון שנתבטל קלקול המינים באופן ששם ע"ז שגור בפי כל.

ובהקדים מ"ש הרמב"ם בסוף הל' מלכים (בחלק שנשמט בדפוסים ששלטה בהם יד הצענוזר, ונמצא בדפוסים הקודמים, כמו בדפוס רומי), ש"כל הדברים האלו של ישוע הנוצרי, ושל זה הישמעאלי שעמד אחריו (מוחמד, מייסד דת האיסלם, שמכנהו הרמב"ם⁵⁶: "משוגע"), אינן אלא ליישר דרך למלך המשיח כו", עי"ז ש"כבר נתמלא העולם כולו מדברי המשיח ומדברי התורה ומדברי המצוות. . והם נושאים ונותנים בדברים אלו וכו".

ועד"ז בנוגע לקירוב העולם לאחדות ה' ע"י שלילת הענין דע"ז — שאמונת הנוצרים, עם היותה ע"ז (כפסק הרמב"ם⁵⁷), הרי על ידה נעשה יישור הדרך במדה מסויימת, שתמורת ריבוי עניני ע"ז, נשאר ענין של שילוש בלבד, ועאכו"כ ע"י הישמעאלי שעמד אחריו, שנעשה יישור הדרך עוד יותר, שבטל גם ענין השילוש כו'. ומזה מובן, שבזמן הרמב"ם נתבטל כבר קלקול המינים ע"י שאלת

53) ראה אוה"ת נח (כרך ג) תרנח, ב. שאסור לעשות זאת בזמן הזה (ראה בס' שנסמנו בשד"ח כללים סוף מערכת ק'. תו"ש ועוד.

54) הל' שבועות פ"ב ה"ט. וראה מג"א בא ח"ב ע' קנה).

55) אור"ח סרט"ו סק"ו. באגרת תימן.

56) משא"כ בנוגע לבנין ביהמ"ק (57) הל' ע"ז פ"ט ה"ד. פיהמ"ש (הוצאת

וקרבנות — שמדברי הרמב"ם עצמו מובן קאפאח) לע"ז פ"א מ"ג.

שלום בהזכרת ענין השילוש (כנ"ל מדברי רב האי גאון), בגלל השינוי מאמונת הנוצרים שהיא ע"ז, לאמונת הישמעאליים שאינה ע"ז⁵⁸, כך, שכבר אין זה מעמד ומצב ששם ע"ז שגור בפי כל.

וע"ד שמצינו חילוקים בנוגע לע"ז, שבעיר או מדינה שבה לא נהוגה ע"ז פלונית, אין צורך להזהר בזה [וכמו בנוגע למנהג שלא ללמוד תורה ("הפרו תורתך") בניטל, כדי שלא להוסיף חיות כו'⁵⁹ — שכיון שענין זה קשור עם אותו האיש, הרי זה נהוג רק במדינות הנוצרים, משא"כ במדינות המוסלמים, כמו מרוקו או תימן וכיו"ב, הנה כיון ששם לא היתה לו שליטה, אין מקום ליניקה כו'"]. ועד"ז בנוגע לייך נסך, שכיון שעכשיו אין זה ענין של ע"ז, אלא רק מנהג אבותיהם בידיהם, יש לזה דיין של סתם יינם, ולא ייך נסך ממש⁶¹.

ח. ויש להוסיף ולבאר גם הקשר עם התחלת המסכת:

בהתחלת המסכת מדובר אודות קריאת שמע, שעיקרה הוא הפסוק הראשון: "שמע ישראל גו' הוי' אחד"⁶², שזהו הצווי לייחדו, והיינו להוציא מענין השיתוף, שעל זה נצטוו ישראל דוקא (משא"כ ב"נ, אף שנצטוו על ע"ז, לא נצטוו על השיתוף)⁶³.

ובהתאם לכך מבואר גם בסיום המסכת (במשנה) ש"התקינו שיהא אדם שואל שלום חבירו בשם" — שם הוי' דוקא, ששולל ענין השיתוף (כנ"ל ס"ו).

ומזה באים לסיום המסכת (וסיום כל ששה סדרי משנה): "הוי' עוז לעמו יתן הוי' יברך את עמו בשלום"⁶⁴ — שם הוי' דוקא; ופסוק זה הובא בתור ראוי לכך ש"תלמידי חכמים מרבים שלום"⁶⁵ בעולם — שזהו תוכן ענין המשכת הברכה בעולם ע"י חותמי ברכות שבמקדש שאומרים "מן העולם ועד העולם", "מן עלמא הדין ועד עלמא דאתי"⁶⁶.

63 ראה הסמ"צ להצ"צ מצות אחדות ה' בתחלתה (דרמ"צ נט, ב). וראה גם בהנסמך בלקו"ש חכ"א ע' 41 הערה 36.
64 תהלים כט, יא.

65 שעז"נ בסיום כל ששה סדרי משנה: "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום".

66 ע"ד מ"ש בסיום המסכת בגמרא: "תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב כו'".

58 ראה רמב"ם הל' מאכלות אסורות פי"א ה"ז. פי"ג הי"א. תשובות הרמב"ם (ירושלים תש"כ) סתמ"ח. שו"ע אדה"ז אר"ח סקכ"ח סנ"א. שש"ל ס"ב.

59 ראה תו"מ — רשימת היומן ריש ע' ססה (נעתק ב"היום יום" יז טבת). וש"נ.

60 ראה גם אג"ק ח"ג ע' קכ. ח"ל ע' עז בשוה"ג הא'.

61 ראה שו"ע יו"ד רסקכ"ג ובש"ך שם סק"ב.

62 ואתחנן ו, ד.

ועד שבאים לשלימות ענין השלום – לא רק כפי שהי' במ"ת שאומות העולם "נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו מה קול ההמון אשר שמענו .. אמר להם חמדה טובה יש לו .. וביקש ליתנה לבניו, שנאמר ה' עוז לעמו יתן, [מיד] פתחו כולם ואמרו ה' יברך את עמו בשלום"⁶⁷, אבל לאח"ז נשארו אוה"ע בשלהם, אלא כפי שיהי' לעתיד לבוא, ש"אז אהפוך אל עמים שפה ברורה גו' לעבדו שכם אחד"⁶⁸, "והיתה לה' המלוכה"⁶⁹, בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

(67) זבחים קטז, א. ספי"א.
 (68) צפני' ג, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים (69) עובדי' בסופו.

הוספה

בי"ה, כז' שבת תשכ"ג

ברוקלין

ברכה ושלום!

במענה למכתבה מכ"ד שבת, בו כותבת אודות מצב רוחה ואיך להניס העצבות.

מבואר ענין האחרון, שלילת העצבות בהחלט, בספר תניא קדישא, ומבואר שם ג"כ כמה עניני התבוננות מובנות גם לשכל דנפש הבהמית, אשר מסקנתם היא שלילת העצבות, ואת"ל הרי זה מיסודי אמונתנו ותורתנו תורת חיים, כיון שישאל מאמינים בני מאמינים אשר השי"ת מנהיג העולם בהווה בעבר ובעתיד והוא עצם הטוב ומטבע הטוב להיטיב, שמזה מסקנא מידית, אשר

שלילת העצבות בהחלט, בספר תניא קדישא: פכ"ו ואילך.

מאמינים בני מאמינים: שבת צז, א.

והוא עצם הטוב ומטבע הטוב להיטיב: ראה לקו"ש חכ"ד ע' 334 הערה ד"ה מספרי הח"ן.

וש"נ.

כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, ואף כי לפעמים שכל האדם אשר מוגבל הוא, ככל עניני בשר ודם, אין משיג ותופס זה תיכף, וצריך להתבוננות בזה וכו'.

לכתבה שהרי האדם רמה ותולעה וכו' ומה ערך לפעולתו בתורה ומצות. — גם זה מובן מהמבואר באר היטב בתניא קדישא, אשר הנפש האלקית היא **חלק אלקה ממעל ממש**, שזהו היפך הגמור מרמה ותולעה ח"ו, והרי כל פעולה טובה באה ע"י חלק אלקה ממעל ממש זה.

לכתבה שאינה יכולה לקיים כל תרי"ג מצות — פליאה על כתבה בהתלוננות שאינה יכולה לקיים, שהרי לא רק בנוגע אל"י המצב כן הוא, כ"א בנוגע לכאו"א, בפרט בתקופתנו זו משחרב בית המקדש, ומלכתחלה אין מקום להתלוננות האמורה, שהרי פעולה אחת ביכולתה להגביה את האדם להשמים ושמי השמים, והרי אפילו כהן גדול ביום הכפורים בקדש הקדשים מקיים הי מצוה אחת, הקטרת הקטרת, ובמצבו הרי זה תכלית העילוי במין האדם ותכלית הקדושה בזמן ובמקום.

התקוה שמכירה אשר העצבות הוא מפיתויי היצר, ומי זה ישמע ח"ו למלך זקן וכסיל.

ויהי רצון שתוסיף בהנהגה בחיי היום יומים ע"פ הוראת תורתנו תורת חיים, ובזה כמובן עניני ההדרכה שהוטל על שכמה, הדרכה ליהדות המסורתית, והרי כל אחת מבנות ישראל נקראת בת שרה רבקה רחל ולאה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

כל מה דעביד רחמנא לטב עביד: ברכות ס, טע"ב.
בתניא קדישא .. חלק אלקה ממעל ממש: רפ"ב.
למלך זקן וכסיל: קהלת ד, יג ובפרש"י.

לזכות

יוסף יצחק הכהן בן רישא

זוגתו נחמה דינה בת מלכה רייזל

בנם מנחם מענדל הכהן בן נחמה דינה

בנם לוי הכהן בן נחמה דינה

בתם חי' מושקא בת נחמה דינה

בתם אסתר מרים בת נחמה דינה

בנם משה פינחס הכהן בן נחמה דינה

בנם מרדכי הכהן בן נחמה דינה

שיחיו לאריכות ימים ושנים טובות

כץ

להצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו

בטוב הנראה והנגלה בגשמיות וברוחניות

ולנחת רוח יהודי חסידותי מתוך שמחה וטוב לבב